



Rewolucja w Niderlandach i wojna o niepodległość

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Linia chronologiczna](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Akt ogłoszenia niepodległości Zjednoczonych Prowincji Niderlandów przez Stany Generalne w 1581 r.* Cytat za: *Wiek XVI-XVIII w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii i studentów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1997, s. 230–232.



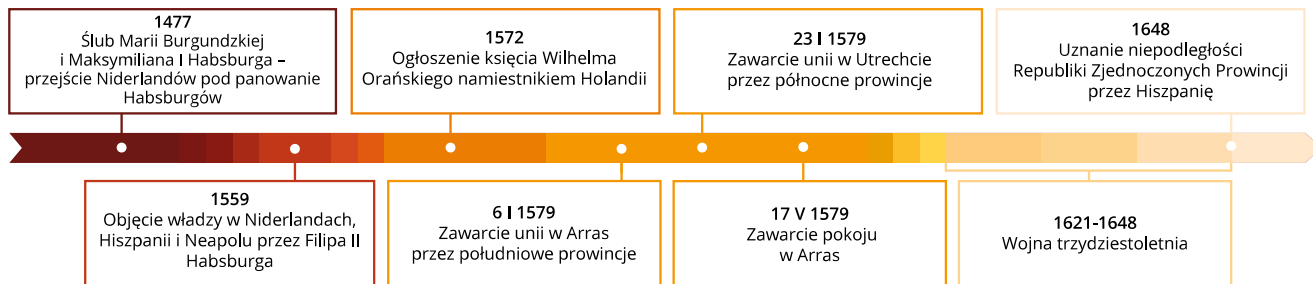
Rewolucja w Niderlandach i wojna o niepodległość

Zebranie Stanów Generalnych w 1651 r.

Źródło: Carl Wahlbom, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Niderlandy stały się własnością dynastii Habsburskiej na przełomie wieku XV i XVI. Był to rozwijający się kraj z silnymi miastami i bardzo prężnym kupiectwem oraz rzemiosłem. Ze względu na swe znaczenie gospodarcze Niderlandy zajmowały szczególne miejsce w imperium Habsburgów hiszpańskich. Jednocześnie było to również państwo składające się z 17 autonomicznych prowincji zarządzanych przez namiestnika, a każda z nich miała swój własny parlament. Interesy poddanych reprezentowały Stany Generalne.

Ta duża autonomia prowincji nie ułatwiała Hiszpanom rządów w Niderlandach. Kolejnym problemem, z którym przyszło im się zmierzyć, stał się szybko szerzący się protestantyzm w Niderlandach – początkowo anabaptyzm, a później coraz powszechniejszy kalwinizm. Wprawdzie spora część mieszkańców praktycznie do końca wojny o niepodległość, która wybuchła w drugiej połowie XVI w., pozostała katolikami, ale polityka Hiszpanii skutecznie zniechęcała społeczeństwo Niderlandów do dochowania wierności dynastii Habsburgów.



Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Opiszysz, w jaki sposób niepokoje religijne przyczyniły się do wybuchu powstań przeciwko Habsburgom.
- Przeanalizujesz proces podziału prowincji niderlandzkich i ich odmienną politykę.
- Wyjaśnisz, jak Niderlandy Północne wywalczyły niepodległość.

W opozycji do hiszpańskich rządów

Początkowo stosunki władców z dynastii Habsburgów z prowincjami w Niderlandach były w miarę poprawne. Król Karol V uznał, że należy uszanować miejscowe zwyczaje i prawa. Ujednolicił natomiast system rządów, tworząc Radę Państwa obsadzoną przez arystokratów oraz powołując zebrania Stanów Generalnych, które były instytucją nadrzędną nad zjazdami prowincjonalnymi i podejmowały decyzje w stosunku do wszystkich prowincji. Karol nie angażował się mocno w wewnętrzną politykę Niderlandów. Wszystko się zmieniło w roku 1559, kiedy Karol abdykował i przekazał władzę dwóm swoim następcom. Nad Austrią objął rządy jego brat Ferdynand, a reszta krajów habsburskich, czyli Niderlandy, Hiszpania i Neapol, przeszły pod władzę królewskiego syna Filipa II.



Karol V (1500–1558) – król Hiszpanii w latach 1516–1556 jako Karol I, cesarz rzymski z dynastii Habsburgów w latach 1519–1556. Urodził się w Gandawie w Niderlandach, w 1515 r. objął rządy w Niderlandach. W 1549 r. wydał sankcję pragmatyczną, zapewniającą dziedziczenie jego niderlandzkich posiadłości przez potomków. Za jego rządów doszło do zjednoczenia Niderlandów. W latach 1523–1536 Karol podporządkował sobie Fryzję, a w 1528 r. przyłączył do ziem habsburskich biskupie księstwo Utrechtu. Po abdykacji Karola V Niderlandy przypadły jego synowi Filipowi II, królowi Hiszpanii. Zwróć uwagę na nadmiernie wysuniętą do przodu szczękę władcy,

Przyczyną zaognienia się stosunków w Niderlandach było rozprzestrzenianie się luteranizmu, radykalnego anabaptyzmu, a później kalwinizmu. Już w 1520 r. rozpoczęły się prześladowania różnowierców. Za panowania cesarza Karola V stracono ich w sumie ok. 2 tys., w większości anabaptystów, spalono też tysiące ksiąg religijnych, ale to za rządów Filipa II, gorliwego katolika, walka z wyznaniem protestanckim przybrała na sile. W efekcie postęp reformacji zahamowano, a wielu jej zwolenników zdecydowało się na emigrację do Rzeszy i Anglii. Nie mniej istotnym powodem niezadowolenia społecznego było łamanie przez Hiszpanów tradycyjnych przywilejów, jakimi cieszyły się poszczególne prowincje. Opozycyjna szlachta i patrycjat miejski sprzeciwiały się ograniczaniu uprawnień Stanów Generalnych, rozszerzaniu wpływów inkwizycji, nakładaniu podatków.

Postawa Filipa II wobec opozycji była początkowo chwiejna. Habsburski król zarządzał Niderlandami z Madrytu, a realną władzę w północnych częściach imperium

charakterystyczną dla rodu Habsburgów.

Jak myślisz, dlaczego deformacja ta występowała u wielu przedstawicieli dynastii habsburskiej?

Źródło: Juan Pantoja de la Cruz, Wikimedia Commons, domena publiczna.

sprawowali namiestnicy Filipa II. Sprzeczne instrukcje płynące z Madrytu doprowadziły do kompromitacji liczących na kompromis arystokratów niderlandzkich, a zarazem zachęciły do powrotu radykalnych

zwolenników nauki Kalwina. Właśnie ci ostatni w 1566 r. zainicjowali falę obrazoburstwa – niszczenia obrazów i grabienia kościołów. Tego król nie mógł już tolerować. W następnym roku do Niderlandów wkroczyła armia dowodzona przez księcia Albę, który z pomocą [inkwizycji](#) wprowadził rządy terroru. Represje spadły zarówno na różnowierców, jak i na umiarkowaną opozycję, a władza znalazła się pod kontrolą przybyłych z Hiszpanii urzędników.

Szybko jednak okazało się, że brakuje środków na utrzymanie wojska. W obliczu wojny z Turcją Filip II odmówił bowiem finansowania administracji Niderlandów ze skarbu centralnego. W tej sytuacji Alba, bez konsultacji ze stanami Niderlandów, nałożył 10-procentowy podatek od wartości obrotów handlowych.



Namalowany przez Tycjana portret Filipa II Habsburga, władcy Niderlandów w latach 1555–1598 oraz króla Hiszpanii w latach 1556–1598 i Portugalii w latach 1580–1598. Prowadzona przez władcę polityka przymusowej katolicyzacji i represji wobec protestantów przyczyniła się do rebelii w Niderlandach. Dodatkowo fatalna postawa Filipa II (m.in. nieufność do podkomendnych) podczas wojny ze zbuntowanymi prowincjami spowodowała, że Hiszpanie nie potrafili zadać im poważniejszych ciosów. Jak myślisz, dlaczego Filip II Habsburg pozował do portretu w zbroi?

Źródło: Museo del Prado, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Nowe obciążenie rujnowało handel i zniechęciło do Hiszpanów nawet tych poddanych, którzy dotąd pozostawali lojalni. W 1572 r. wybuchło kolejne powstanie. Buntownicy, zwani **gezami**, na czele których stanął książę Wilhelm I Orański, opanowali prowincje Holandię i Zelandię, a ich siły morskie poważnie utrudniły kontakt pomiędzy Hiszpanią a Niderlandami. Bezwzględność i rabunki nieopłacanych wojsk hiszpańskich wzmacniały wolę oporu.

Podział i niepodległość

Zmienne koleje trwającej kilkadziesiąt lat wojny doprowadziły do rozejścia się dróg północnych Niderlandów (późniejsza Holandia) i południowych (dziś Belgia). Niderlandzkie prowincje południowe podpisały unię z Hiszpanią w Arras w 1579 r., deklarując przywiązanie do katolicyzmu w zamian za **amnestię** i uznanie autonomii w ramach imperium iberyjskich Habsburgów. W tym samym roku prowincje północne: Holandia, Zelandia, Utrecht, Geldria, Overijssel, Fryzja i Groningen związały się unią utrechcką, w której wyraziły wolę kontynuowania wojny. W 1581 r. Stany Generalne zbuntowanych prowincji zdetronizowały Filipa II, co było równoznaczne z ogłoszeniem niepodległości.



Ratyfikacja pokoju westfalskiego w 1648 r. Hiszpania uznała niepodległość Zjednoczonych Prowincji w wyniku wojny trzydziestoletniej na mocy traktatu westfalskiego. Wcześniej, 30 stycznia 1648 r., Niderlandy i Hiszpania zawarły pokój w Hadze. Postanowiono w nim, że Zjednoczone Prowincje uzyskają nowe terytoria, m.in. Flandrię, a ujście rzeki Skaldy zostanie zamknięte dla żeglugi, co spowodowało upadek Antwerpii. Jaki znak wykonują osoby widoczne na pierwszym planie?

Źródło: Gerard ter Borch, Wikimedia Commons, domena publiczna.

W 1609 r. wyczerpane wojną strony zawarły rozejm na 12 lat. Zjednoczone Prowincje, jak określano Niderlandy Północne, zostały uznane za niepodległe przez większość państw

europejskich. Formalnie były one federacją siedmiu suwerennych prowincji. W każdej z nich funkcjonowały Stany Prowincjonalne złożone z przedstawicieli miast, szlachty i chłopów, z przewagą tych pierwszych. Każda prowincja miała też własne władze, sądy i skarb, wspólne pozostawały polityka zagraniczna i armia. O sprawach dotyczących całych Niderlandów decydowały obradujące permanentnie Stany Generalne, złożone z przedstawicieli poszczególnych prowincji. Podjęcie decyzji wymagało zasięgnięcia opinii Stanów Prowincjonalnych i jednomyślnej zgody zarówno na poziomie prowincji, jak i Stanów Generalnych.

Mimo obalenia Habsburgów nie zniesiono monarchii. Pochodzący jeszcze z czasów hiszpańskich urząd namiestnika (hol. *stadhouder*) Niderlandów, dający dowództwo nad armią i flotą Zjednoczonych Prowincji, piastowali odtąd książęta z dynastii orańskiej. Stany Generalne traktowały ich nie jak władców, lecz podległych sobie funkcjonariuszy.



Zebranie Stanów Generalnych w 1651 r.
w parlamencie Binnenhof w Hadze.

Zwróć uwagę na flagi. Jakie herby przedstawiają?

Źródło: Bartholomeus van Bassen, Wikimedia Commons, domena publiczna.



Mapa przedstawia Niderlandy od połowy XVI do połowy XVIII wieku. Wymień tereny, które weszły w skład Zjednoczonych Prowincji.

Źródło: Krystian Chariza i zespół, licencja: CC BY-SA 3.0.

Walki wznowiono raz jeszcze w latach 1621–1648, w trakcie wojny trzydziestoletniej, przy czym celem Hiszpanii nie był już podbój Niderlandów, ale zmuszenie Holendrów, by nie atakowali jej posiadłości poza Europą. Wojnę zakończył pokój w Hadze w 1648 r., który ostatecznie położył kres trwającemu ponad 80 lat konfliktowi.

Słownik

amnestia

(gr. *amnestia* – przebaczenie, zapomnienie) ustawowy, powszechny akt łaski, polegający na całkowitym lub częściowym darowaniu kary

gezowie

(z franc. *gueux* – żebracy) stronnictwo polityczne w Niderlandach walczące od 1566 r. o niepodległość; ich nazwa wiąże się z audiencją udzieloną ich przedstawicielom przez Małgorzatę, księżnę Parmy, podczas której jeden z jej dworzan nazwał ich „żebrakami”, ponieważ prosili o zaprzestanie prześladowań innowierców

herezja

(z łac. *haeresis*, gr. *hairesis* – wybór) pogląd religijny sprzeczny z dogmatami religii panującej

ikonoklazm

(gr. *eikon* – obraz; *klasma* – odłamek) kierunek zwalczający kult obrazów religijnych

inkwizycja

(z łac. *inquisitio* – badanie, dochodzenie) instytucja Kościoła katolickiego z XIII w. zorganizowana przez papieństwo; jej celem było tępienie herezji

stadhouder

(czyt. sztathouder) w języku niderlandzkim namiestnik; tytuł, który nosili namiestnicy kierujący poszczególnymi prowincjami w Niderlandach

Słowa kluczowe

Niderlandy, Stany Generalne, protestantyzm, rewolucja niderlandzka, reformacja, skutki reformacji

Bibliografia

Wiek XVI–XVIII w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii i studentów, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1997.

Teksty źródłowe do nauki historii w szkole średniej, nr 32, *Europa w dobie kontrreformacji*, oprac. W. Pociecha, Kraków 1924.

Z. Wójcik, *Historia powszechna. Wiek XVI–XVII*, Warszawa 1995.

Linia chronologiczna

Polecenie 1

Zapoznaj się z poniższą linią chronologiczną, a następnie wykonaj polecenia.

Polecenie 2

Oblicz, ile lat od wybuchu wojny z Hiszpanami w 1566 r. zajęło Niderlandczykom uzyskanie niepodległości uznanej przez Habsburgów. Które wydarzenie przypieczętowało ten proces?

Polecenie 3

Wyjaśnij, w czym przejawiał się ikonoklazm, o którym wspomniano w linii chronologicznej, i dlaczego doszło do niego w Niderlandach.

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmami, a następnie wykonaj kolejne polecenia.



Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1AVNtyhD>

Nagranie filmowe dotyczące rewolucji w Niderlandach, część pierwsza.

Polecenie 2

Wymień działania Filipa II wobec Niderlandów podjęte na początku jego panowania, które zostały źle przyjęte przez mieszkańców tego państwa.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Wyjaśnij, kim byli gezowie i jaką rolę odegrali w walce o niepodległość Niderlandów.

Twoja odpowiedź



Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1AVNtyhD>

Nagranie filmowe dotyczące rewolucji w Niderlandach, część druga.

Polecenie 4

Wyjaśnij, dlaczego Anglia zamknęła swoje porty przed jednostkami gezów.

Twoja odpowiedź

Polecenie 5

Wyjaśnij znaczenie konfliktów religijnych w Niderlandach dla podziału państwa i powstania Republiki Zjednoczonych Prowincji.

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 1



Spośród wymienionych niżej postaci wskaż cztery związane z konfliktem hiszpańsko-niderlandzkim w XVI–XVII w.

☐ Filip IV Habsburg

☐ Arend Dickmann

☐ Ferdynand Álvarez, książę Alby

☐ Elżbieta Farnese

☐ Wilhelm, książę Oranii

☐ Małgorzata, księżna Parmy

☐ Francisco Pizarro

☐ Juan de Austria



Przeanalizuj tekst źródłowy, a następnie zaznacz w tabeli poniżej zdania prawdziwe i fałszywe.

“ Akt ogłoszenia niepodległości Zjednoczonych Prowincji Niderlandów przez Stany Generalne w 1581 r.

Król hiszpański starał się wszelkimi środkami poddać ten kraj w niewolę i pod rządy Hiszpanów, naprzód usiłując pod pozorem religii wprowadzić w głównych miastach nowe biskupstwa, wyposażając je przez wcielenie najbogatszych opactw [...]. Lecz pomimo różnych upomnień, skierowanych do króla Hiszpanii [...] i pomimo tego, że król osobiście dawał nadzieję, że w myśl ich żądań postara się o zadowolenie kraju, uczynił potem wręcz przeciwnie. Z tego powodu, litując się nad biednym ludem, naczelnicy szlachty przedstawili w r. 1566 pewne upomnienie w formie prośby, aby w celu [...] uniknięcia rozruchów i buntów raczyła j. król. mość złagodzić pewne punkty, zwłaszcza te, które dotyczą surowości inkwizycji i kary z powodu religii [...]. Król zamiast wysłuchać ich, polecił [...] ogłosić buntownikami i [...] kazał uwięzić i spowodował śmierć rzeczonych panów postów [...]. [...] Ks. Alba [wysłany do Niderlandów przez Filipa II] zaraz po przybyciu [...] rozłożył natychmiast garnizony w głównych miastach i fortecach kraju; [...] wezwał do siebie najznakomitszych panów kraju, pod pozorem, że potrzebuje ich rady i pomocy dla dobra i służby króla i tego kraju. Po czym kazał uwięzić tych, którzy ufając jego listom, stawili się przed nim (oraz kazał ich stracić). W końcu uważając, że nie ma się czego obawiać, chciał wprowadzić przemocą pewien podatek dziesiątego pieniądza od wszelkiego rodzaju towarów i wyrobów przemysłowych [...]. Przez te gwałty spowodował w końcu, że [...] prowincje Holandii i Zelandii zbuntowały się [...]. Przeciwno tym dwom prowincjom ks. Alba w czasie swoich rządów, a po nim wielki komandor Kastylji [Luis de Zuniga

Requesens] wysłany na jego miejsce przez króla, [...] zmuszali prowincje, które poddały się pod jarzmo Hiszpanów, do wspomagania ich w podboju tamtych, a pomimo to nie wprowadzili żadnych ulg w tych prowincjach, obchodząc się z nimi jak z wrogiem [...]. [...] Następnie wkroczywszy do Antwerpii, złupili ją i zniszczyli ogniem i mieczem. [...]

W tymże czasie król myśląc o tym, aby lepiej zwieść swoich poddanych, wysłał do tych krajów jako generalnego gubernatora swojego brata, Don Juana Austriackiego, który pod pozorem oświadczenia złożonego Stanom, iż uznaje pacyfikację, zawartą w Gandawie, i przyrzeczenia, że wydali Hiszpanów, ukara sprawców gwałtów i nieporządków i przywróci dawne wolności, usiłował rozdzielić rzeczzone Stany i podbić jeden kraj po drugim. [...]

Podajemy (więc) do wiadomości, iż my rozważywszy dobrze wymienione sprawy i powodowani ostateczną koniecznością, jak powiedziano, za wspólną zgodą, uchwałą i zezwoleniem ogłosiliśmy i ogłaszamy niniejszym króla Hiszpanii za pozbawionego zwierzchnictwa, władzy, jurysdykcji i dziedzictwa tych krajów. W myśl tego ogłaszamy wszystkich wasalów i innych mieszkańców tych krajów jakiegokolwiek godności lub stanowiska za zwolnionych odtąd od przysięgi.

Źródło: Akt ogłoszenia niepodległości Zjednoczonych Prowincji Niderlandów przez Stany Generalne w 1581 r. Cytat za: Wiek XVI–XVIII w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii i studentów, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1997, s. 230–232.

Zdanie	Prawda	Fałsz
Twórcy dokumentu zarzucają hiszpańskiemu władcy narzucanie niderlandzkim poddanym protestantyzmu.	☐	☐
Zdaniem twórców dokumentu Juan de Austria przemocą narzucił Niderlandczykom pacyfikację gandawską.	☐	☐
Zdaniem twórców dokumentu książę Alby wprowadził w Niderlandach 10-procentowy podatek od towarów.	☐	☐

Zdanie	Prawda	Fałsz
Książę Alby zastąpił na stanowisku namiestnika Niderlandów Luisa de Zuniga Requesensa.	☐	☐
Cytowany dokument ogłasza detronizację Filipa II.	☐	☐
W roku 1566 posłowie niderlandzcy zostali na polecenie Filipa II uwięzieni i straceni.	☐	☐

Dla nauczyciela

Autor: Martyna Wojtowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Rewolucja w Niderlandach i wojna o niepodległość

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

4) charakteryzuje najważniejsze wojny religijne.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- opisuje sytuację polityczną i religijną w Niderlandach w XVI w. pod panowaniem Habsburgów;
- analizuje proces podziału prowincji niderlandzkich i ich odmienną politykę;
- omawia proces wywalczenia przez Niderlandy Północne niepodległości;
- wyjaśnia znaczenie takich terminów jak m.in.: *gezowie*, *stadhouder*, Republika Zjednoczonych Prowincji.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;

- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Rewolucja w Niderlandach i wojna o niepodległość”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” oraz tekstami źródłowymi w sekcji „Linia chronologiczna” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i wykonywać polecenia.
2. Chętni lub wybrani uczniowie przygotowują prezentację na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla uczniom temat oraz cele zajęć zawarte w sekcji „Wprowadzenie”, omawia planowany przebieg lekcji.
2. Raport z przygotowań. Zalogowany na platformie nauczyciel przy użyciu raportu kontroluje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, którzy uczniowie zapoznali się z udostępnionym e-materiałem.

Faza realizacyjna:

1. Prezentacje uczniów. Część właściwa lekcji zaczyna się od przedstawienia efektów pracy w domu wybranych uczniów. Pozostali uczniowie zadają pytania prezentującym oraz uzupełniają informacje.
2. Praca z multimedium („Linia chronologiczna”). Uczniowie dobierają się w cztero- lub pięcioosobowe grupy. Na podstawie przeczytanego tekstu oraz informacji zawartych w multimedium w sekcji „Linia chronologiczna” układają pytania do quizu dla innych

grup. Nauczyciel wraz z uczniami określa zasady rywalizacji i punktowania odpowiedzi (np. gra na czas albo na liczbę poprawnych odpowiedzi). Przeprowadzenie gry w klasie. Nauczyciel lub wybrany uczeń dba o prawidłowy przebieg quizu zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami.

3. Utrwalenie wiedzy i umiejętności. Uczniowie wykonują indywidualnie ćwiczenia 1 i 2 z sekcji „Film + Sprawdź się”. Wskazane osoby przedstawiają odpowiedzi, nauczyciel weryfikuje ich poprawność.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie podsumowują swoją wiedzę z wykorzystaniem mapy myśli, wracając do pracy we wcześniejszych grupach. Każda grupa na środku kartki A4 wpisuje główne hasło „Rewolucja w Niderlandach” i rysuje gałęzie mapy. Powinny rozchodzić się promieniście i rozdzielać na kolejne gałęzie. Słowa, które zostaną umieszczone nad gałęziami, powinny być słowami kluczami wyrażającymi istotę myśli lub zagadnienia. Ważne, aby cała mapa zmieściła się na jednej stronie. Po wykonaniu pracy, w zależności od liczebności klasy i czasu, nauczyciel prosi o omówienie mapy myśli przedstawicieli wybranych lub wszystkich grup.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć i pracę uczniów, ocenia przedstawione prezentacje.

Praca domowa:

1. Obejrzyj filmy znajdujące się w sekcji „Film + Sprawdź się”, a następnie wykonaj dołączone do nich polecenia.

Materiały pomocnicze:

Wiek XVI–XVIII w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii i studentów, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1997.

Teksty źródłowe do nauki historii w szkole średniej, nr 32, *Europa w dobie kontrreformacji*, oprac. W. Pociecha, Kraków 1924.

Z. Wójcik, *Historia powszechna. Wiek XVI–XVII*, Warszawa 1995.

Wskazówki metodyczne:

Uczniowie na podstawie informacji zawartych w linii chronologicznej oraz filmach przygotowują prezentację multimedialną będącą podsumowaniem lekcji.